List 38.

Tečaj XVI.

NOVICE
gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo **vsako sredo** po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 40 kr., za pol leta 1 fl. 50 kr., za četert leta 55 kr.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 40, za pol leta 2 fl. 20 kr., za četert leta 1 fl. 10 kr.

V Ljubljani v sredo 22. septembra 1858.

Kakšni naj bodo verti na kmetih, da bodo dovelj sadja donašali?

Verti na kmetih so večidel čez in čez s travo prerašeni. Gospodarji tacih vertov pravijo, da je trava pod drevesi dobra piča in da jim veliko zaleže. — Al ta mervica trave, ki jo pod drevjem nakosijo, jim na sadnim drevji več škode prizadene kakor je trava vredna, če še tako velika zraste.

Če drevésa v travi stojé, počasi rastejo, so večidel le pokveke, ne rodé rade obilo sadja, in še to, kar na njih obvisí, je rado piškavo, drobno, in nima pravega okusa. Zato bi bilo želeti, da bi si vsak gospodar vert le za vert imel in da bi travo, zelenjad in druge rastline, ki mu tako veliko dobička ne donesó, odpravil spod sadnih drevés, kar se dá.

Pametni sadjorejci že od nekdaj okoli vsacega drevesa v jeseni potrebijo travo, tako, da za vozno koló na široko krog in krog le samo perst pušajo. Če je trata tako od dreves otrebljena, more svetloba, zrak (sapa), dež in sneg lože do drevésnih korenin, in to drevju neizrečeno tekne.

Še boljše bi jim pa djalo, če bi se to delo še enkrat poleti opravilo, in bi se taki kolobari (šajbe), kolikor kraj pripusti, vsako leto tako na široko razpeljevali, kolikor bolj se drevésna krona na široko razprostira.

Če je pa vert na kaki brežini ali v nižavi poleg kakega potoka ali vodene struge, bi ji o hudih plohah dežnica in povodnji okoli dreves zrahlano in prekopano zemljo poplavile in čisto do korenin pobrale. Na tacih vertih ne gré v jeseni zemlje krog drevés prekopavati; dovelj bo, če se bo le poleti zemlja pod drevesi prerahljala in rušina spod njih spravila.

Akoravno je omenjeno rahljanje in kolobarenje krog dreves poglavitno pravilo pri sadnem drevji, vendarle ne bo skerben sadjorejec tudi sledečih rečí na svojem vertu nikoli opustil:

1. Gnojiti drevesom po kolobarih ali če je treba in mogoče gnojiti celi vert, je že davnej za dobro spoznano, in sicer tako, da nam ni treba tukaj koristi posebej dokazovati in priporočevati. S kakošnim gnojem naj se pa drevesom gnojí, bomo posamnim gospodarjem prepustili; oni bodo po svojih okolšinah najlože presodili, kakošen gnoj se bo njih svetu najbolj prilegel; knalovina se drevesom kaj dobro prileže.

2. Drevesa ne smejo po vertih pregoste biti. Nekteri verti so po kmetih z drevjem tako natlačeni, da je že pogled na nje memogredeočemu sadjorejcu zopern. Drevesa, ki stojé v taki goščavi, dobivajo svetlobo in zrak le samo od zgorej, in se nemorejo po svoji naturi razprostirati in verha (krone) zadelovati; le kviško sterlé, kar se po kmetih, posebno pri češpljah, le prepogostoma vidi. Take drevesa nastavijo metlji podobne krone, ktere zavolj pomanjkanja stranskega zraka in stranske svetlobe nastavijo na verhu le malo cvetja in ravno tako malo rodé.

Tak zoper drevesno naturo zasajen vert se dá le s tem zboljšati, če se drevesa, ki na tesnem stojé, iztrebijo. Ostale se bodo potem lože razprostile in razrastle, in ker bolj na svetlo in na zrak pridejo, se bodo kmali tako okrevale, da bojo od leta do leta bolj cvele in bogato rodile.

3. Ne samo goščavo sadnih dreves sploh, temuč tudi pregoste posamesne veje in mladike mora skerbni sadjorejec izrečevati, da bo mogla svetloba lože do njih in da bo zrak prosteje med njimi vejal; drevesa ne bodo potem tako klaverno cvele in poredkoma rodile. Zato mora suhe in pregoste veje, s kterimi je krona marsikterega drevesa prepreženа, pridno — posebno pervih 6 do 8 let po presajenji — trebiti in izrezovati.

4. Drevesa, ki so se posušile ali sicer pokvarile, se imajo z drugimi nadomestiti; zato se mora na vsakem mestu, kjer se je kako drevó izkopalo in kamor se bo drugo posadilo, najmanj 3 čevlje globoka in 6 čevljev široka jama skopati, s frišno zemljo, kjer še ni nobeno drevó stalo, nasuti in v sredo jame novo drevó posaditi. Kdor drevja tako ne posaja, se bo kmali prepričal, da ni pravi sadjorejc.

5. Če je kako drevó, posebno ene zasade peškatega sadja na starejih vejah po večletni rodovitnosti tako opešalo, da ne nastavlja ne poganja več novih mladik, se po tem lahko pomladí, da se mu le tiste stare veje, iz kterih močne in zastavne mladike poganjajo, ako so le pripravne za novo krono, pusté, vse druge s starim lesom pa odžagajo ali porežejo, rane pa s kakim dobrim drevesnim mazilom zamažejo. Take pomlajene drevesa rodé po navadi še veliko let prav bogato in dobro sadje.

6. Vertnarski nauk bi mogel povsod, kjer se mladost v sadjoreji podučuje, več obsegati kakor le nauk, kako se ima s sadnimi peškami in koščicami ravnati, kako drevesca rediti in cepiti; temuč učiti bi se tudi moglo, kako se imajo drevesa pozneje rediti, kader so že na stanovitne mesta presajene, ker ravno tukaj dostikrat najzdraviše in krepkejše drevesa konec vzamejo in gospodarja ob veselje do sadjoreje pripravijo.

7. Gosence in hrošci (kebri), kakor tudi drugi drevju škodljivi merčesi se morajo v vsaki srenji skerbno obirati; tičem pa, ki tak merčes pobirajo in trebijo, bi se moglo prizanašati. Tudi s kerti, ki največ červov in gljist potrebijo, se mora milostljivo ravnati.

8. Kdor hoče nov sadni vert ali sploh novo sadišče sadnih dreves zasaditi, mora posebno skerb imeti, da bo prave plemena sadja za to odbral. Če ni s takimi plemeni, ki mu jih bližnji sosedje nasvetovajo, zadovoljen, naj odbere saj tiste sorte sadnih dreves, ki se v bližnji okolici dobro obnašajo in po navadi rade rodé. Takošne plemena se ti bodo gotovo dobro obnašale, zemlja in kraj jim bosta ugodna. Rodile ti bodo sadja na kupe za dom in za prodaj. Kdor si kupuje iz ptujih krajev sadnih dreves ali pa si naročuje le cepičev, naj poprej dobro pozvé: ali bo ono novo pleme tudi za njegov kraj ali ne.

Če se toži, da tù in tam drevesa hirajo, ali ni morebiti to tega krivo *), da hrepenijo gospodarji le preveč po ptujem blagu, ki pa se ne sponaša v našem kraji.

9. Če so na vertu, razun sadnega drevja, drugi posamesni za zelenjavo pripravni kraji, kamor pa perutnina ne smé zahajati, se znajo tudi z mnogoverstnimi cvetlicami, salato, kumarami, peteršilom in drugo za dom potrebno zelenjavo obsejati in zasaditi. S tem se tudi vsako leto nekoliko denarja prihrani, in gospodinja se lože in bolj brez skerbi v kuhinji suče, ker ji ni treba zelenjave, kar je za kuho in mizo potrebuje, drugod iskati, če je ima na vertu za dom dovelj.

10. Če ni vert ograjen, naj je s kakoršnim koli sadnim drevjem zasajen, bo dostikrat, in skorej vselej, gospodarju več jeze kakor koristi donašal. — Najboljša, pa tudi najdražja ograja je zid; toda vsak gospodar ni v stanu svojega verta obzidati. Z dilami ga oplankati, tudi precej stroškov napravi in vendar dolgo ne terpí. Najboljša ograja se je dozdaj živa meja poterdila, ki se iz belega terna, ali češminja ali smerečja zasadí, ker ni draga in dolgo terpí.

Gospodarske skušnje.

(Muhe se dajo hitro iz hiše pregnati), če jo pokadiš s suhim bučnim perjem (trockene Kürbisblätter) na žerjavici. Muhe ne morejo terpeti tega duha; bežijo ali pa poginejo. Pa tiče, če jih imaš v hiši, dêni pred vèn; tudi ljudje naj ne bojo takrat v hiši, če ne, jih glava bolí.

(Uši živini pregnati) ni boljega kakor da jim s kertačo čistega lanénega olja vribaš.

Natoroznanska drobtinica.

Kako se muhe pomnožujejo.

Ena muha zaplodí, na priliko, mesca malega travna (aprila) okoli 80 jajc. Ako se od teh samo po 40 babic mesca majnika izleže, od kterih spet vsaka po 80 jajc znese, je mesca rožnika že 3200 muh. Če je od teh spet le polovica babic, se zaredí mesca malega serpana že 128,000 muh, velikega serpana 5 milijonov in 110,000, in mesca kimovca najmanj že 204 milijonov in 800,000 muh. Če je jesen lepa in vreme toplo, se zaplodí od teh mesca listopada blizo 8,192 milij. muh — tedaj v vsem skupaj v enem letu okoli 8000 milijonov! Kako nezmerno veliko število je to, se vsak lahko prepriča, ako le šteti zná. Če šteješ noč in dan neprenehoma, ne boš naštel ne enega samega milijona. Pa Bog je vstvaril mnogo sovražnikov muham, kteri branijo tako silno razplodenje tega merčesa.

Repata zvezda.

Že več dni se tudi pri nas vidi repata zvezda, ktero je svezdoslovec Donati 2. dné mesca rožnika v Fiorenci na Laškem pervi na nebu zapazil. Vidi se v ozvezdji velikega voza ali velikega borovža kakor zvezda tretje verste po velikosti njeni. Sveti se toliko, da se vidi s samimi očmi; bolj kakor lahka metljica njena, ki je od zvezde ločena, se pa sveti zvezda sama. Prikaže se proti sedmi uri zvečer; okoli poli desetih je ni več viditi; zjutraj okoli treh pa se spet vidi. Vidila se bo čedalje bolj in 30. septembra bo najbližje sonca in zemlje; oddaljena bo od sonca kakih 12, od zemlje pa kakih 15 milijonov milj. Urno se pomika proti jugu, v začetku oktobra nam bo zginila spred očí.

Ta repatica je že peta, ki je v tem letu najdena bila, in ravno sedaj se vidite, pa le z zlo povekšavnimi kukali, še dve druge repate zvezdi, namreč tista, ki jo je Enke, in tista ki jo je Faye pervi na nebesu najdel.

Drugekrat, kadar se je repata zvezda prikazala, smo več slišali ljudi od nje govoriti in vse tiste vraže na dan vleči, ktere so nekdaj ljudem glave mešale. Ali so naši ljudje zdaj že vendar bolj podučeni, ali ne marajo že dosti za repatice, ker se prepogostoma prikazujejo in so ob vso veljavo prišle, — tega ne vemo; to pa je gotovo, da se ne sliši tabart toliko navadnih babjih vraž! Da še kteri na kmetih kakošno prav neslano zarobi, ni čuda, — saj tudi v gosposkih suknjah in v krinolinah hodijo babje vraže po svetu.

Jezikoslovne čertice.

Vind, Vlah, Nemec, Sloven.

Spisal Davorin Terstenjak.

Ako pregledujemo način, kako so se v starem svetu sosedni narodi vzajemno imenovali, vidimo očitno, da je poznamovanje po kožni barvi bilo zló navadno.

Tako so starci Syrjane od gore Taure proti severu stanovajoče zavoljo svetleje barve njihove imenovali Leukosyrjane, to je, Belosyrjane — v razloček černejih Syrjancov iz dežele Semitov, in Aethiopi svetleje barve so se veleli Leukaethiopi.

Na zemlji Semitov nahajamo Erythrejce, Phoeničane, Himjarite in Edomite, kteri so te imena po rudeči ali rujavi kožni barvi dobili. [1])

Ali ni morebiti ime Vinid, Vind tudi tako nastalo bilo?

Ime ni slovensko; naš slavni Šafařik je mislil, da je nemško, meni se dozdeva keltiško.

V staroirskem jeziku pomenjuje find, bel, kambriški: gwin. Glasnik *f* ima za temelj izvirni glas *v*. Kambriško narečje rado glasniku *w* predstavlja glasnik *g*, na primer: gwyddiant, znanost, science, = irsk. feath; dalje kambriški gwrth, proti, versus, = irsk. frith. [2])

Konečni glasnik (Auslauf) je v kambriškem jeziku večidel odpadel, zato: gwin = gewind = find, vind. *)

Vind se toraj ujema s sansk. vinat, bel, svetel, in ime indiške boginje Vinatâ toraj izrazuje pomen: bela, svetla, kakor nasproti ime njene sestre Kadrû pomenjuje černo, temno.

Imena rek: Windo na Litevskem, imena mest: Vindonissa, Vindomagus, dalje keltiške osebne imena: Vindus, toraj izrazujejo to, kar imena rek: Labe, Labnica, Laburca, Elbe, kar imena krajev: Belo, Belopolje, Beligrad, in kar imena oseb: Bela, Belica, Belik, Belko itd.

Slovane so utegnili Kelti zategavoljo Vinde — Belce imenovati, ker so bili bele, svetlejše barve, kakor sosedni Fini (Čudi) in Skythi, in druge mongoljsko-tartarske plemena.

Pa bil bi še drug vzrok za to imenovanje, in sicer bela barva njihovih hramov, gradov, mest, zato še današnje poznamovanja: Beli grad, Bela Ljubljana, Beli dvor itd.

Misliti se tudi sme na belo nošnjo starih Slovanov, in po tej se Slovani sami med seboj imenujejo,

*) Še smo dolžni ostali odgovor na neko vprašanje v „Novicah“: zakaj da sadno drevje poslednje leta zlo hira. Naj poterpijo sadjorejci enmalo. Gospod Ferd. Šmidt želijo na to vprašanje temeljito odgovoriti. Vred.

[1]) Obširniše o tem beri pri Plin „Hist. Nat.“ 2, 80. Galen, De temp. 2, 6. Vitruv. Archit. 6, 1. Hecat. pri Steph. Byzant pod besedo „*Τείρια*“ in „*Χαδισία*“, dalje Prichard „Naturgesch. des Menschengeschlechtes“ III. 2. str. 606. [2]) Zeus. „Gram. Celt. str. 825. Pis.

*) Predpostavljeni glasnik *g* v kambriščini nahajaš v besedi gwynt, goth. vindt, staronordiški: vindr, sanski vanta, novonemški Wind. Pis.

kakor: Belohorvati, Belorusi, Beloserbi, Beli Kranjci itd.

Kjer še med Slovani vlada narodna nošnja, je povsod bela. Tako na dolnjem Štirskem, na dolnjem Kranjskem, na Horvatskem, v Lužicah. *) Polaci in Rusi imajo večidel mediško, sarmatsko in slovansko nošo.

Ime Wind me pelja na ime našega cesarskega mesta Vindobona.

Že sem rekel, da bana, bona v slovenščini pomeni vodo, jezero, mužo, v staročeščini: bena, zato ime krajno na Českem: Benatky, ktero selo stoji v mokrem kraji, dalje Benatki, vas kraj cerkniškega jezera na Kranjskem.

S to besedo se ujemajo sansk. vana, voda in log na mokrini stoječi, bavarsko nemški: wanne, fliessendes Wasser, staronordiški: buna, vir, keltiški: bona, vir in ustje reke, perzijanski: bunar, studenec itd.

V cerkveni slovenščini imamo: banja, balneum.

Vindobona bi toraj pomenilo ali Belavoda ali pa: Slovenske Vodice, Windischachen, Aquae Vindorum, kakor imamo: Windischmatrey, Windischgarsten.

Znamenito je, da Jugoslovani staro mesto Vindobona imenujejo: Beč, ktero ime to pomenjuje, kar Bona. Primeri: Beč, ime vira ne daleč od Smlednika na Kranjskem, Bečva, reka na Moravskem, česko: bečvar, Böttcher, izvirno: Wassergefässverfertiger, kakor: hydria Wasserkrug, od ὑδωρ; — Bačva, krajna blizo Banata **), ktera je nekdaj prav mužnata bila. V sansk. nahajamo: bekha dež = voda, in v slovenščini: beka, Wasserweide.

Vindobona se tudi nahaja pri spisavcu Not. Imp. rom. v obliki Vindomana. V poterdivnem listu Heinriha Jasomirgotta od leta 1162 se veli Vienna, Vienna, Wenna. [1])

V ti dôbi je Vindo že odpadlo, in iz bona, bana je Nemec napravil glasnik *b* obernivši v glasnik *v*: Vena, Viena, kakor še Bečan dan današnji govori: Wean = bavarsko-nemško Wane, celtiškemu: bona, slovansk: bana, bona, bena itd.

Mesto je toraj dobilo ime po rečici, ktera se še sadaj veli Weanflüsschen, Wienflüsschen.

Po rekah, kraj kterih mesta stojijo, je Slovan rad imenoval mesta, primeri: Reka = Fiume, Flumen, Sava občina kraj Save, Vodice, občina kraj vode, tako tudi Bana, Bona = Beč, mesto kraj bane, bone, beča.

Jeli sadaj pomenjuje Vindobona — Bela Bona, Beli Beč po običaji kakor Beligrad, Bela Ljubljana, ali pa slovenska Bona, Slovenski Beč, Windischachen = Windischbonn?

Prater se veli v najstarših listinah Vert; dalje imamo v Beču: Tabor (am Tabor), okoli Beča (Dunaja) vse polno slovenskih imen, in Slovenci so poprej v beškem (dunajskem) okrožji prebivali kakor Kelti; ni tedaj nemogoče, da so Slovenci pervi kamen za cesarsko mesto položili.

Drugo razdeljenje narodov se je v starem svetu zgodilo po telesnem obrazu.

Indi, Perzi, Medi se imenujejo Arja, die Ehrwürdigen — v razloček od žoltih mongoljskih plemen, kterih lice ni tako prijetno, v razloček černih kušitskih plemen, kteri imajo kodraste lase.

Zavoljo kodrastih las te plemena Arjanci imenujejo Varvara, krausköpfige. Ni treba opominjati, da se s to sanskritsko besedo ujema greška barbaros, ktero je že Homer poznal in se pri Herodotu [1]) nahaja v pomenu ξεινος tuji, ljudski.

Tretje razdeljenje narodov je bilo po različnosti jezika. Gori imenovani arjanski narodi mongoljsko-tartarske plemena imenujejo Mlekhas.

Mlakš, mlah, mleh v sanskritu pomenjuje balbutiens, berbrajoč, in že učeni prof. Leo [2]) je dokazal, da slovansko poznamovanje Vlah, in nemško Walsch za Galla in Taljana s sansk. mlekha ima enak pomen.

Glasnik *m* se zmenjuje z glasnikom *v*; primeri: vnogi in mnogi. Iz Mlakhas, Mlekhas dobimo toraj prav naravno slov. Vlah, ktera beseda v cerkveno-slovenščini tudi pomenjuje balbus. Sebe je Sloven imenoval Slovena „distincta loquela praeditum“, Kelta — Vlaha — balbutientem, in Germana — Nemca — mutum.

*) O beli barvi Slovanom priljubljeni glej Kollar „Wykladku Slaw.“ Dcer. str. 484, 485. [1]) Hormayer „Geschichte der Stadt Wien“ I. Th. II. Heft. Pis.

**) Geologiške preiskave in poročila starih geografov poterjujejo, da sta Bačva in Banat v starem svetu bila jako mužnata.

[1]) Herodot IX., 11. „ξεινους γὰρ τους βάρβαρος ἐκάλεον.“

[2]) Leo „Walachen und Deutsche“ v Kuhovem časopisu str. 252 do 260. Pis.

Potovanje po izhodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

LII.

Ker nimam v Jeruzalemu nič več posebnega ogledovati, in ker smo sklenili, sveto mesto še le na sv. Jurja dan zapustiti, hočemo tù še tovarše na njih poti iz Jeruzalema čez Samarijo v Galilejo, ki je za potjo k Jordanu in mertvemu morju najnevarniša in težavniša v celi kanaanski deželi, saj v mislih spremljati.

Pot iz Jeruzalema v Nazaret je 27 do 28 ur dolga, in res zlo nevarna in težavna: nevarna, ker pelje čez Samarijo; Samarijani pa so nepriljudni ljudje in sovražijo še dan današnji vse, kar ni njih naroda, in napadajo ptuje popotnike, če le morejo; — težavna pa je, ker na ti poti ni nikjer ne samostana ne gostivnice, da bi truden popotnik se odpočil in prenočil, ampak pod milim nebom je treba tudi ponoči ostati. Vendar tako grozno nevarna in težavna pa ni, kakor si jo mi, razvajeni Evropejci, navadno mislimo; zakaj tod se potuje le v družinah, obilih družin pa tolovaji ne napadajo, in prenočuje se pod šotori, in dobre hrane nikjer ne manjka.

Do Nazareta je na ti poti tri dni in pol. Pervi dan se gré le do Bira, al kakor Arabčani pravijo, do Elbira — še ne štiri ure deleč. Naj odrine popotnik ali cela družina zgodej ali pozno iz Jeruzalema, ne gré vendar dalje ko do Bira, in tako tudi popotniki v Jeruzalem. Elbir, ki pomeni v našem jeziku vir ali studenec, ali marveč vodnjak, je tedaj perva postaja. Zato imenuje sv. evangeli pot iz Jeruzalema do Bira — dan hodá, in po pravici, zakaj prebivavci v jutrovih deželah so v šegah in navadah svojih tako stanovitni, da so vse njih navade in šege večidel še vse takošne, kakoršne so bile pred tisuč in tisuč leti. Tù je prenočil Gospod naš, učlovečeni sin Božji, v dvanajstem letu svoje starosti, ko je z Jožefom in Marijo v Jeruzalem šel; tù sta prenočila v veliki žalosti in tugi blaženi Jožef in prečista Devica, ko nista Jezusa med žlahto in znanci našla — in tù so prenočili tudi tovarši moji.

Nekdaj je bil sedanji revni Bir veliko slavno mesto, z imenom „Machmas.“ Res slavno mesto, zakaj kralj Savl in verli sin njegov Jonata, sta se v njem in pri njem zoper Filistejce kaj junaško obnašala. V tem slavnem mestu je stanoval nekoliko stoletij pozneje tudi junaški Makabejec Jonata, in je vladal od tod zadeve in razmere Izraelovih otrok. — Pa že o časih sv. Hieronima ni bilo več mesta — in dan današnji je Bir le še revno selo s tremi ali štirimi revnimi hišami s podertinami lepe velike cerkve, ki

*

je bila v spomin sozidana, da je prečista Mati dvanajst let starega sina z veliko žalostjo tù iskala, in ker ga ni našla, se je od tod spet v Jeruzalem vernila in ga tam tretji dan v tempeljnu našla. Prigodba ta, podertine omenjene cerkve in obilen vir hladne vode je vsa zanimivost sedanjega Bira, zakaj tudi tod so tla vse kamnite in gole.

Iz El-bira se pride v eni uri v Beth-el. Ime to je sila staro; zakaj tù je prenočil pod milim nebom Jakob, Izakov sin, ko je pred razserdjenim bratom Ezavom v Mezopotamijo bežal. V sanjah je vidil ponoči veliko lestvo, ki je od zemlje do neba segala, in angelji so hodili po nji gori in doli, in verh lestve je vidil Boga, ki mu je govoril: „Jaz sem gospod Bog Abrahamov in Izakov. Zemljo, na kteri spavaš, bom dal tebi in rodbini tvoji. In rodbine tvoje bo skor kolikor peska na zemlji. Širil se boš proti zahodu in izhodu in severju in jugu: in blagoslovljeni bodo v tebi in v semenu tvojem vsi narodi zemlje. In varh ti bom povsod, kamorkoli pojdeš, in pripeljal te bom nazaj v to deželo, in ne bom te zapustil, dokler ne spolnim vsega, kar sem ti govoril. In Jakob zbudivši se iz spanja pravi: Resnično je Gospod v tem kraji, in nisem vedil. In trepetaje pravi: Kako strašen je ta kraj! Tù ni druzega ko hiša Božja in vrata nebeške. Ustavši tedaj Jakob zjutrej vzame kamen, ki si ga je bil pod glavo položil, in ga usadi v spominek, ter ulije olja na-nj. In je dal mestu, ki se je prej Luza ali Luca imenovalo, ime „Bethel“ — po slovensko „hiša Božja.“

Dolgo časa in več stoletij je imelo in hranilo mesto to lepo ime. Ko se je pa po Salomonovi smerti kraljestvo Izraelovih otrok v nesrečni prekucíi razkrojilo, in ko si je deset rodov Jeroboama za kralja zvolilo, so se godile tù gerde nespodobnosti, in hiša Božja je postala hiša nespametnega molikovanja. Jeroboam, nov kralj deseterih rodov ali kralj izraeljski, se je namreč bal, da bi se podložni njegovi z Roboamom, Salomonovim sinom, in s kraljestvom judovskim spet ne zedinili, ko bi v Jeruzalem darovat in Boga molit hodili. — Zato dá dvoje zlatih telet napraviti in ju ustanovi — eno v mestu Dan-u, eno pa v mestu Bethel-u. Na to kliče ljudstvo svoje v Bethel, ter pravi: „Glej, Izraelj! bogove svoje, ki so te rešili iz Egipta“ — in ljudstvo odstopi od živega Boga in daruje mertvim molikom! Zato preroki Gospodovi in vsi pravi Abrahamovi otroci odslej niso več imenovali tega mesta Bethel, hišo Božjo, ampak Beth-aven, hišo hudobije. — Ime Bethel pa se ni vendar nikdar pozabilo. Dan današnji je tù le še nekoliko podertín.

Od tod se pride čez nekdaj lepo pogojzdene griče in prijetne doline efrajmskega rodú v štirih urah do nekdanjega slovečega mesta Silo. Silo je bilo v starodavnih časih res sila sloveče mesto, tù je Jozue razdelil kanaansko deželo takraj Jordana med rodove izraeljskega ljudstva; tù je bila 351 let skrinja zakona ali zaveze; tù so se shajali Izraeljci o vélikih praznikih in obletnih svečanostih Boga molit in mu darovat po šegah vere svoje; tù so si Benjaminčani, da se ni rod njih zaterl, naropali mestnih deklet za žene, kakor pozneje pervi Rimljani v Rimu pod Romulom sabinskih deklet; tù je molila Ana in prosila Boga, da bi ji sina dal — in dal ji je Samuela, preroka; tù je služil in stregel ubogljivi Samuel v šotoru Božjem — in tù je sedel in konec vzel stari častitljivi, pa premehki Heli pred vratmi šotora skrinje Božje. Ko mu namreč nek begún pripoveduje, da Filistejci so Izraeljce hudo otepli in popolnoma zmagali, sinova njegova ubili in skrinjo sprave vzeli, pade uznak s sedeža svojega in si vrat zlomi. — Okraj ta je rodoviten, in je bil nekdaj skerbno obdelan, pa ker ni bilo skrinje sprave več nazaj v Silo, je mesto kmali razpadlo.

Pet ur dalje prideš v starodavno mesto Sihar ali Sihem, ki mu pa dan današnji Naplus pravijo. — Vsa pot iz Jeruzalema v Nazaret in tudi dalje je jako zanimiva in obuduje mnogo mnogo zgodovinskih spominov. Tudi zemlja je odtod čedalje boljša in rodovitniša — in lahko si misliš, kako mi je žal bilo, da nisem mogel z večjim delom tovaršev tudi po teh toliko zanimivih krajih potovati. Dasiravno pa nisem tod hodil, si smeš vendar svest biti, da je vse, kar ti pripovedujem, čista resnica, ker mi je tovarš, gospod Bolle, gimnazijalni učitelj v Feldkirch-u na Vorarlberškem, ko sva se spet sošla in dalje potovala, potovanje po teh krajih natanko popisal.

Prej še ko v Sihem, se pride v nek širok velik kotel, v kterega se tri doline stekajo. To lepo rodovitno zemljišče ne deleč od mesta je že Abrahamovemu vnuku Jakobu tako dopadlo, da ga je, v letu 1755 pred Kr. iz Mezopotamije nazaj pridši, za sto jagnjet kupil, in o smerti najljubšemu, dolgo zgubljenemu sinu svojemu, Jožefu, ko posebno pristavo zapustil. Tù si napravi častitljivi očak lep studenec, ki mu še dan današnji „Jakobov studenec“ pravijo.

Studenec ta je pač imeniten, skoraj bi djal najimenitniši v celi deželi, ker ga je Gospod naš, Sin Božji, s svojo nazočostjo posvetil. Potovaje namreč po samariški okrajni pride Jezus k Jakobovemu studencu, in ker je truden bil, sede. „Bilo je okoli šeste ure — ali kakor mi štejemo, okoli poldne — pride samariška žena vodo zajemat. Jezus ji reče: Daj mi piti. — Zakaj učenci njegovi so bili v mesto odšli, da bi jesti kupili. — Reče mu tedaj samariška žena: Kako ti, ker si Jud, mene piti prosiš, ker sem samariška žena? (Zakaj Judje se ne pečajo s Samarijani). Jezus je odgovoril in ji rekel: Ako bi poznala dar Božji, in kdor da je, kteri ti pravi: Daj mi piti, bi bila ti njega morebiti prosila, in bi ti bil dal žive vode. Žena mu reče: Sej nimaš s čem zajeti, in studenec je globok; od kod imaš tedaj živo vodo? Ali si ti večji ko naš oče Jakob, ki nam je dal studenec, in je pil iz njega on, in njegovi sinovi in živina njegova? Jezus je odgovoril in je rekel: Slehern, ki pije od te vode, bo spet žejin; kdor pa pije od vode, ki mu je bom jaz dal, ne bo žejin vekoma: ampak voda, ki mu je bom jaz dal, bo njemu studenec vode izvirajoče v večno življenje. Žena mu reče: Gospod! daj mi te vode, da ne bom žejna, in da ne bom hodila sèm zajemat! Jezus ji reče: Pojdi, pokliči moža svojega, in pridi sem. Žena je odgovorila in rekla: Nimam moža. Jezus ji reče: Prav si rekla: Nimam moža; zakaj pet mož si imela, in kterega sedaj imaš, ni tvoj mož: to si prav rekla. Žena mu reče: Gospod! vidim, da si ti prerok. Naši očaki so molili na ti gori, in vi pravite, da v Jeruzalemu je mesto, kjer se more moliti. Jezus ji reče: Žena! verjemi mi, da pride ura, ko ne bote molili Očeta ne na ti gori ne v Jeruzalemu. Vi molite, kar ne veste! mi molimo, kar vémo, zakaj zveličanje je iz Judov. Pride pa ura, in je že sedaj, ko bodo, kteri prav molijo, Očeta molili v duhu in v resnici; tudi Oče namreč hoče, da so taki, kteri ga molijo. Bog je duh, in kteri ga molijo, ga morajo v duhu in v resnici moliti. Žena mu reče: Vém, da Mesija pride (ki se imenuje Kristus); kadar tedaj on pride, nam bo vse oznanil. Jezus ji reče: Jez sem, ki govorim s teboj. In med tem so prišli učenci njegovi, in so se čudili, da je z ženo govoril. Vendar pa ni rekel nobeden: Kaj vprašaš ali govoriš ž njo? Popustila je tedaj žena verč svoj, in je šla v mesto, in reče tistim ljudem: Pridite in poglejte človeka, ki mi je povedal vse, karkoli sem storila: ali je on Kristus? Šli so tedaj iz mesta in prišli k njemu. Med tem so ga prosili učenci rekoč: Učitelj, jej! On pa jim je rekel: Jaz imam jed jesti, ktere vi ne veste. Učenci so tedaj rekli med seboj: Mu je li kdo jesti prinesel? Jezus jim reče: Moja jed je, da storim voljo tega, ki me je poslal, in da dopolnim delo njegovo. Ali ne pravite, da je še štiri mesce, in žetev pride? Glejte, povém vam: Povzdignite očí svoje, in poglejte polje, da je že belo za žetev. In kdor žanje, prejme plačilo, in zbira sad v večno

življenje, da se vkup veselita, kteri seje, in kteri žanje. Zakaj, v tem je pregovor resničen: Drug seje, in drug žanje. Jaz sem vas poslal žet, česar niste obdelali; drugi so obdelali, in vi ste v njih delo stopili. — Iz tistega mesta pa je veliko Samarijanov va-nj verovalo zavolj govorjenja žene, ki je pričevala: Vse mi je povedal, karkoli sem storila. Ko so tedaj Samarijani k njemu prišli, so ga prosili, da bi pri njih ostal. In je ostal tam dva dni. In veliko več jih je va-nj verovalo zavolj njegovega govorjenja. In rekli so ženi: Sedaj ne verujemo več zavolj govorjenja tvojega; zakaj sami smo slišali, in vémo, da je on resnično Zveličar sveta.“

Gotovo mi, prijatel! porečeš: Jezusov pogovor s Samarijanko je res jako zanimiv in podučljiv, pa za tvoj kratek potopis je vendar nekoliko predolg. Prijatel moj! res je predolg, pa vendar mi ne boš zameril, če ti naravnost povém, da sem ga tù nalaš navodil v izgled nekterim gospodom, kteri, ko kristjanski nauk učé, vselej z Adamom in Evo začenjajo in dolgo dolgo na vse strani mahajo in dragi čas tratijo, prej ko do namenjenega predmeta pridejo. Vsa podlaga Jezusovega pogovora s Samarijanko so le kratke besede: „Daj mi piti!“ Iz teh kratkih besed se razvija naglo in brez vse zgube dragega časa — pogovor in nauk.

(Dalje sledí.)

Zanimivo vprašanje.

Učeni gosp. Ivan Kukuljević Sakcinski piše v svojem „Slovniku umjetnikah jugoslavenskih“ na 95. strani I. zvezka o možu, kteri je v svoji domovini (na Krajnskem) skoraj čisto neznan, zvunaj svoje domovine pa v versto najpervih umetnikov stavljen. Ta mož je Jakob Gallus. Gospod Kukuljević je spisal na imenovanem mestu kratek občert njegove umetniške delavnosti po raznih pisateljih; za naš namen posnamemo iz tega občerta v kratkem sledeče:

Gallus Jakob, znamenit muzičen skladatelj (kompozitêr), se je rodil okolj leta 1550 na Krajnskem. Nemci so ga pozneje imenovali Händl in Hänel, domá so ga pa menda imenovali „Petelin“ ali „Petelinček.“ Zapustil je že v mladosti svojo domovino in šel na Moravsko, kjer ga je škof olomuški Štefan Pavlovski naredil vodja svoje muzikalne kapele. Tù si je toliko slavo pridobil, da ga je cesar Rudolf (II.) od imenovanega škofa izprosil in v svojo službo vzel. Na dvoru tega cesarja je živel Gallus v Pragi do svoje smerti 4. julija 1591 in dosegel je po mnozih svojih skladbah tako slavno ime, da so ga mnogi tadašnji pesniki v dolgih pesmah opevali. Učeni Lužitanec Martin Meister piše v svojem delu „Annales Görlicenses“ o njem sledeče: „Die 4. Julii moritur Pragae praestantissimus nostri Saeculi et svavissimus Musicus Jac. Händl, Carniolus etc.“, to je: 4. dan julija je umerl v Pragi najizverstneji in najprijetneji glasbenik našega veka, Jakob Händl, Krajnec itd. Gallus je bil v življenji dosti srečen, za kar se je imel zahvaliti svoji poštenosti in izobraženosti.

Rohlic pravi o njem, da se kot umetnik more vverstiti med največje muzikalne umetnike talijanske ..... Mnoge njegove dela se morejo skusiti z najlepšimi deli slavnega Palestrina*), njegovega verstnika.

Za skladbe, ki jih je na svetlo dal, je dobil Jakob Gallus leta 1580 od cesarja privilegij za 10 let.**)

Njegovih rokopisov se nahaja več v cesarski knjižnici na Dunaji*), in njegovo podobo v les vrezano so izdali njegovi prijatli v Pragi s pesmijo in sledečim podpisom: „In Tumulum Jacobi Händelii Carnioli, insignis Musicae poeticae Artificis, qui IIII. Idus Julii pie in Christo obdormivit. Anno 1591.“ (To je: Na grob Jakoba Händel-a, Krajnca, slavnega umetnika pesniške muzike, kteri je 4. dan julija pobožno zaspal v Kristusu. V letu 1591.) V Riegerjevi štatistiki češke dežele se nahaja v T. XII. stran 234 njegov obraz v bakro (kufer) vrezan.“

Toliko iz Kukuljevićevega „Slovnika.“

Da je bil Jakob Gallus naš rojak, je po vsem gotovo; da si je pa ime Petêlin polatinčil v ime Gallus, mu ne bo nihče zameril, ker je bila tisti čas in še dolgo pozneje šega skoraj vsih učenih in umetnih mož, svoje imena ali kar polatinčevati ali pa si priimke po svojem rojstnem kraji, se vé da tudi v latinščini, prikladati. Da so ga Nemci v Händl, Händel in Hänel prekerstili, (kar skor ravno to kar Petelin pomeni) ni nič nenaravnega.

Al na vsem tem ni toliko ležeče; vprašanje je le: Ker je gotovo, da slavni Gallus ali Petelin je bil Krajnec, kje je bil rojen? in kaj bi se dalo več o njegovi rodovini zvediti?

Res je, da bi mogli po kerstnih bukvah čez 300 let nazaj iti; nadjati se je pa, da so take stare spričevala še ohranjene in da bi se morda tudi še v kakem starem arkivu kaj najti utegnilo, kar se tiče slavnega rojaka. Krajnskih rodovin s priimkom Petelin je še več, in kolikor je meni znano, jih je okolj Lašič in Ribnice mnogo.

V slavo domovine naj se tedaj podvizajo rodoljubni rojaki in išejo po starih listinah rojstnega kraja in kar sicer še zadeva našega Petelina, da se, kolikor bo moč, njegovo življenje popiše in ohrani pozneje v „Plutarčku“ slavnih Slovencov, kterega je dr. Bleiweis-ov „Koledarček“ tako lepo začel, pa škoda! prezgodaj opustil.

Gospod Kamilo Mašek je sicer v 5. zvezku svoje „Cäcilije“ nekoliko čertic o „Gallus-u“ zapisal in tudi za Vodnikove bukve sostavek o njem spisal. Al vse to je le splošno, kakor v Kukuljevićevem „Slovniku“; treba je življenje njegovo natanjčneje popisati in pozabljenja rešiti slavnega našega rojaka.**) Malavašič.

Goslar.

Po poljskem spisal Gr. Krek.

Z odpertega okna prijazne sobe, kjer me ugodna senca žalobne verbe gorečih solnčnih žarkov varuje, oziram se na zidove mestne, tjè do vrat, kjer sedi človek, krog kterega se od ranega jutra do terde noči neprestano zbirajo ljudje. Različni ljudje se shajajo ondi, in le redko se naključi, da bi se memogredoči Horvat ali Horvatica ne ustavila, da čuje miljene glase revnega starčka. Človek, na kterega so obernjene slehernega poslušavca očí, sedí na kamnu pri poti, in vleče s kratkim lokom po prostem orodju, po tako zvanih javorjevih goslah, ktere opira na noge križem deržane. Med prijetno glasbo upleta vselej enoglasno pesem,

---

*) Janez Palestrina „knez muzike“ imenovan, se je rodil v Rimu leta 1524.

**) Te dela so: 1. „Musicum opus“, 5, 6 i osmoglasne pevanje, od kterih je pervi del leta 1586, drugi in tretji del leta 1587, četerti 1590 v Pragi na svetlo prišel. — 2. „Moralia.“ 5. 6. et 8. vocibus concinata, atque tam seriis quam festivis cantibus voluptati humanae accomodata. Norimbergae 1586 et 1596.“ — 3. „Hexatichon.“ — 4. „Harmoniae variae quatuor vocum. Pragae 1591 v 4. Libri III.“ — 5. „Harmoniarum moralium Quatuor vocum, quibus heroica, facetica, naturalia, quodlibetica, tum facta fictaque poetica etc. admixta sunt. Pragae 1591“ v 4. str. 1223. — 6. „Sacrae Cantiones de praecipuis festis per totum annum, 4, 5, 6, 8 et plurium vocum. Norimbergae 1597.“ — 7. „Opera Motectarum, quae prostant omnia apud Nicolaum Steinium. Francofurti 1610.“

*) V cesarski dunajski knjižnici so spravljeni sledeči čveteri rokopisi: 1. „Adoramus te“ za šest glasov. — 2. „Ecce quomodo moritur“ za 4 in 5 glasov. — 3. „Domin. Jesus in qua nocte“ za 8 glasov. — 4. „Veni S. Spiritus“ za 8 glasov.

**) Prav bi tudi bilo, in gotovo mikavno vsem rodoljubom, ako bi se ktero njegovih del, ki jih je v muziko zložil, o dobri priliki zapélo ali zagodlo! Vred.

s ktero slavi dela junakov hrabrih, ki so še živeli ob tisti dôbi, ko se še ni bilo polje Kosovo napojilo s serbsko kervjo, in oni, ko so se bili rešili smertonosnega groma, se poskrili po nedosegljivih pečinah hercegovinskih in černogorskih.

Človek ta je slep goslar. Na licih se mu poznajo žarki solnčni, kar pa tudi ni čuda, ker on sedí celi dan pred vasjo ali mestom, in gleda proti višini nebeški na neizmerno modrino, po kteri letajo raznobojni oblaki in se pomičuje solnce, čigar žareči žarki se upirajo na zaperte zenice. Preden si znoj s čela obriše, poprime še čarobne strune gosel svojih, in kot bi hotel solnce prisiliti, da mu razsvitlí večno temo, mu z zatisnjenimi očmí sledí; ker očí njegove ne bojé se žarkov vélike zvezde dnevne, ker zenice so zaperte za zmiraj in ne poznajo modrine nebeške in ne vedó kaj je krasota vesele spomladi; on ne pozná ne sveta ne ljudí, in kar se v njem giblje in živí, ni pogled sedajnosti, marveč spomin davnih in preteklih časov. Kar on z žalostnim glasom popeva, ni radost spomladi in iskrenost ljubezni, marveč velika, dasiravno s slabim in prostim glasom pa s tolikanj večjo dušno radostjo popevana dogodivščina podjarmljenega národa.

Kraj njega leží na tléh širok klobuk, ne da bi ga varoval vročine solnčne, ampak da čuva sivo glavo neprijetnega dežja. Dobroserčni Serežani in Bosnjaki mu mečejo v skledico bakrenike za zlate pesmi, s kterimi slaví neumerle junake Lazara, Kraljeviča Marka in Miloša.

Slovani na južnem bregu Donave so národ, ki se med drugimi v vojnem značaji odlikuje. Oni so jako uterjeni sinovi narave, pa tudi preprosti v vsem svojem življenji in blagega serca. V Černigori se vedno bojujejo s Turki, ki so se naselili po neprijaznih dolinah njihove dežele; pa zakaj terpé neprenehoma taki boji? Zavoljo kamenitnih sten in visokih planin. Komaj zagleda še otročè beli svet, mu že visí orožje pri zibelki, in ko ga zakrije černega groba večna tmina, ki skoro vsakega Černogorca v boji zasači, neha še le vojak biti.

Na bregu berze Drave in bistre Donave sta pripravljena Serb in Horvat boj kervavi biti z divjim in sirovim sosedom Turkom. Serb ne more pozabiti zlatih in srečnih dní o času Dušana, zatoraj je vsajena za zmir zavist v njegovih persih in maščevanje proti zmagovavcu na Kosovem polju. Žena opravlja domače opravke in nepokojni sinovi obdelujejo z nevoljo polje, pomilovaje nezmožne starčike.

Kaj dela starec?

Njemu izročil je dobrotni Bog dogodivščino naroda, da jo kot dedšino priobčuje v neumerlih pesmih pod milim nebom, razveseljevaje z njimi bogoljubni svoj narod, ki jih v serce vsaja kot seme, iz kterega se bo razvil vojni duh.

Kdorkoli je na Serbskem slep rojen, ali ki ga je nemila osoda oplenila za zmir solnčne svitlobe, onemu je Bog podelil drug vir čuvstva, da nadomestuje izgubljeno veselje; takim dal je Vsemogočni liro Apolonovo; njim naredí oče ali brat gosli, s kterimi se on, prihodnji pesnik, napoti v goste loge stoletnih hrastov, da ondi pozorno čuje šumenje drevja, pihljanje vetra in prijetno žvergoljenje veselih ptičic, z eno besedo: da si skuša vcepiti krasoto vse narave in vse ono, kar se je v njegovi duši preobrazilo, zopet preobraženo z močno silo svojih gosel iz globočine serca popeva.

Tako izučen gré zopet med ljudí, pred mestne vrata ali pred vas, da ondi tiho posluša pesmi kakega goslarja; v njegovo dušo vcepijo se žive oblike Dušana, Marka, Lazara in drugih. Zdaj je popolnoma izučen; v duši njegovi spreminja se slika za sliko, kteri odgovarja po lastnem umu zmišljena pesem; on je že skusil cenljivost Vil, in zdaj potuje od družbe do družbe, od mesta do mesta, iz sejma na sejm, ter vcepuje dogodivščino svojega junaškega naroda v serce starih in mladih.

Odkar se je naselil goslar pred vratmi mesta, se nisem ločil iz hiše, in to sosebno, ker mi je znano, da goslar je živa povestnica naroda, in da v njegovih pesmih se oglaša prihodnost naroda njegovega.

Verba, ki je okno moje pokrivala, mi je dovolila toliko prostora, da sem mogel gledati goslarja; ko je pa krog in krog nastala tihota, sem ga lahko razumel vse, in ni mi odšel noben glas.

Peval je čudno povest — od nekega graničarja, v kteri je, kolikor se spominjam, začetek sledeči:

O zeleni krepki hrast v dobravi!
Kmali od brata bodeš se poslovil,
Skoro se visoko bodeš dvignil
Ter mladenču bodeš za vešálo.

(Konec sledí.)

Kratkočasnica.

Zajic jih dobi pet in dvajset.

V lepem Polji je živel pred nekimi leti kmet, kteri je imel majhno posestvo pa veliko poželjenje po pečenih zajcih. Ker mu je manjkalo dnarjev, si jih kupiti, si je prizadeval to priljubljeno jed drugače dobiti. Nastavljal je pridno zanjke v svojem zelniku in te so mu dale marsikakega zajca ali pa jerebico.

Človeška sreča je malokdaj stanovitna. To je mogel tudi osladni kmet zvediti. Grajšinski lovec ga je namreč izvohal in zavit v svoj plajš ga čaka en večer v mraku na zelniku. Ni bilo še pol ure, kar se splazi zajic skozi plot in v zanjko kmetovo.

Vès jezen stopi grajšinski lovec v kmetovo hišo. Ta je sedel mirno za mizo in puhal tobak.

„V vašem vertu je zanjka za zajce“ — reče lovec.

„Ne le ena, še tri so!“ mu odgovorí kmet.

„Ali že veste, Pič, da v eni zajic tičí?“ zavpije lovec vès višnjev od jeze in mraza.

„Me veselí“ — odgovorí Pič — „če je; saj že dolgo čakam tacega potepuha.“

Po teh besedah vstane, vzame leskovko s police in reče lovcu z njim iti.

„Kaj je to, tat?“ — zarohní lovec.

„Kaj! tat?“ — mu verne kmet, kteremu se je vidilo, da ga je ta beseda razžalila. „O tem bova pri gosposki govorila. Ako ne morete vaših zajcov tacih nevkretnost odvaditi, si moram sam pomagati.“ Jezen koraci na vert, osupnjeni lovec pa za njim.

Tu se je res lep velik zajic v zanjki premetaval.

„No?“ — vpraša lovec zabavljivo.

„No?“ — reče Pič. „Zdaj bote vidili, kako jez take vertne paglovce kaznujem.“ Po teh besedah prime jetnika za ušesa in ga začne z leskovko jako šverkati.

„Zdaj jih ima pet in dvajset!“ — reče Pič. „Zdaj pa glej, da se spraviš spred mene, potepuh; ako te dobím še enkrat v zelniku, jih boš dobil petdeset.“ Po teh besedah je raztegnil Pič zanjko in spustil zajca, lovec pa je hitel vès razkačen domú.

Nekoliko dní potem je dobil zviti Pič od gosposke svarilo, da je zoper postavo, po njegovem načinu zajce kaznovati, in da naj več ne storí kaj tacega; če ne, pride v luknjo, in še plačati bo mogel.

Iz „Illust. Familien-Journal.“

Novičar iz avstrijanskih krajev.

Od sv. Katarine. * Večkrat že smo slišali, kako prijetno je potovanje na goro sv. Katarine, in kako prijazen je ogled s te gore krog in krog. Preteklo nedeljo smo jo udarili tudi mi gori z veselo družbico, in res je, da se ne bo kesal, kdor se v lepem vremenu, kakoršno smo mi imeli, iz mestnega prahú podá na to goro vživat saj en dan tisto čisto veselje, ki ga nam daruje le mila narava. Nad sv. Katarino je še precej visok in sterm griček, na kterega

splezati moraš, da se ti, skor vstrič sv. Jakoba, odprè veličansk pogled na vse strani: dopoldne gori na gorensko stran, popoldne pa doli čez Ljubljano. Pa, dragi moj bravec, ne bom ti ga popisoval: pridi sam lèsem, in nehoté ti bo v spominu „Planinar“ — mična pesem našega častitega gosp. Potočnika, ktere s te višine poprositi moram, naj nas, ker jim je, kakor nobenemu drugemu, dano prijetne pesmi stvariti z besedo in z napevom, po predolgem omolku spet kmali razveselijo s kakošno novo domačo! — Ob desetih je bilo navadno cerkveno opravilo; majhna sicer pa čedna cerkvica je bila tako polna, da ni mogla vsa množica va-njo, ki pride od več strani k službi Božji na to goro. Tudi v šolo hodijo na goro otroci, kterim so verli gosp. fajmošter Finžinger dobrovoljen duhoven in šolsk učnik. Hvala jim! — Na gori ni nobene gostivnice. Ker pa trudni človek vendar kaj vžiti mora, da veselo dušo še bolj priveže na teló, in ker nismo hotli preljubljene gore berž zapustiti in si kje drugod kosilo iskati, smo seboj vzeli nekoliko jedíla in pa kuharco, ki nam je, po prijaznem dovoljenji častitega gosp. fajmoštra, s pripomočjo postrežljive njih kuharce, skuhala dobro kosilce v čednem farovžu. Še le ob štirih smo zapustili prijazni kraj in prijazne njegove stanovnike, in se potem po drugi poti nazaj podali v Ljubljano. Naj povemo vsem, ki želijo iz Ljubljane brez vsega truda k sv. Katarini priti, prav zložno pot na goro; po tej poti naj vsak gré, kdor se noče preveč utruditi. Iz Ljubljane naj vzame voziček in se, pustivši Dobrovo na levi, pelje po prijazni Polhograški cesti do Žirovka; tù se verne voz nazaj; in potovanje k sv. Katarini, ki jo že vidiš nad seboj, se nastopi po tisti poti, ki je sicer enmalo dalja, pa celó nič težavna tudi za slabe noge; še ne 6 let star fantič in dve deklici so šli z nami, in vendar smo v dobri uri bili na gori. Nazaj smo šli čez Turško Čêlo na Glince itd. Kdor pa po ti zadnji poti hoče k sv. Katarini, si je zbral veliko težavnišo in stermejšo pot; tudi se ne more deleč peljati; ta pot je tedaj le za terdne noge in dobre pljuča. V vseh vaséh, skozi ktere smo na goro šli, smo povsod vidili obilo lepih debelih tepk, kakoršnih se malo kje drugod vidi, tudi vodeníc in druzih hrušk, kaj polnih kostanjev, jabelk malo, ajdo še v cvetji. Končaje te verstice se v spominu še enkrat vstopimo na verh gore in te, mestjan in mestjanka, s „Planinarjem“ vabimo:

Prid' verh planín
Nižave sin!
Tam dol' megle se vlačijo,
Duhá moré in tlačijo!

Iz Logatca 12. sept. — Kako živo je bilo nekdaj na naši véliki cesti! Vozniki so veseli z bičem pokali; voz, ki je terdo kamnje terl, se je že od deleč slišal; al zdaj je vse drugače. Cesta ni več o lepem vremenu tako prašna in o dežji blatnasta, kakor nekdaj, — tù in tam že trava po nji raste. Pa tudi obrazi kerčmarjev in kerčmaric niso več tako veseli kot nekdaj. Zdaj se le derdranje in žvižganje hlapóna že od deleč sliši, pa komaj priderdra po železnici bližej vasi, kmalo spet zgine — in zopet je tiho vse. Logačanje so veliko zaslužka zgubili, ki ga je vélika cesta jim dajala; tako na pr. so zadnje leta le za vožnjo vojakov v poli leta blizo 8000 gold. si zaslužili. Tega zaslužka, kakor tudi zaslužka za vožnjo blaga ni več; za popravo ceste tudi ne bojo več toliko denarjev dobivali, kakor do zdaj. Zatoraj pa je tudi vse žalostno in toži o slabih časih. Res je, da se še s pridnim obdelovanjem polja in z živinorejo živiti morejo; al za letošnje leto jim oboje iz revšine veliko ne pomaga. Letina je slaba, červ jim je vse poškodoval. Žita je malo, krompirja tudi ne bo veliko; kar ga ni červ poškodoval, ga bo menda bolezen. Sena je bilo malo, otave pa skoraj nič; le fežola bo obilo. Zatoraj skoraj vsakega skerbi, kako se bo živelo. — Zdaj pa še nekaj, kar je prijetniše slišati, kot uno. Če kdo v logaško šolo stopi, se mu notranja naprava kaj prikupi. Preteklo šolsko leto je veliko več otrok (okoli 150) šolo obisovkalo, kakor prejšnje leta. Zatoraj so mogli dva razdelka narediti, tako, da en razdelek zjutraj, drugi popoldne v šolo hodi. Pa tudi cerkev je vsako leto lepša. Ravno danes so postavili dva nova svetnika sv. Petra in Pavla na véliki oltar na mesto, ki je že pri izdelovanji oltarja menda za dva svetnika odločen bil. Nove podobi ste prav lepo izdelane in lepo pozlačene. Prav dobro se ujemate z drugimi podobami, ki so bile nekdaj na Laškem narejene. Izverstno delo podobarja Antona Kušlan-a iz Cerknice prav dobro priporoča vsakemu, ki njegovega dela potrebuje. Pa tudi vse hvale so vredni častiti gosp. fajmošter Marinko, ki tako umno za olepšanje šole in cerkve skerbé.

Logačan.

Iz Podlipe. V nemških časnikih se bere, da Novomeščani hočejo prositi, naj bi se njih mestu zopet podelilo ime Rudolfswert po nemškem jeziku, in to sicer v spominek veselega rojstva preblazega cesarjeviča Rudolfa, kakor tudi v spomin nekdanjega utemeljitelja tega mesta nadvojvoda Rudolfa IV. — Prav je, da se tako spomin povračuje na nekdanjo zgodovino naših krajev. Pa sej Novomesto svojega starega imena ni tako naglo pozabilo, kakor se zdaj piše; prijohe novomeškega gimnazija so še dolgo, saj l. 1826 še vem, nosile napis: Juventus Gymnasii Rudolfvertensis. Sicer se je takrat na steni perve hiše, ko se je prišlo v Novomesto iz gornje strani, še vidila izobražena podoba nadvojvoda Rudolfa IV., sedečega na prestolu; ravno to podobo tudi nosi gerb novomeški. — Če se Novomeščanom dovolí ime Rudolfwert po nemško, kaj bomo Slovenci storili? ali ostanemo pri starem Novomestu? ali rečemo Rudolfovec (kakor se „Karlstadt“ pravi „Karlovec“)? Prevdarite!

Novomeščanom pa morebiti utegne všeč biti, ako zvedo, kako se je njih kraj imenoval v starjem času; naj zvedo, da Gradec. Tako namreč stoji zapisano v letnikih zatiškega samostana: „Anno 1365 permutatio erat facta quorundam mansorum pro loco Gratec seu villa, ubi nunc Rudolphswertum est.“ Kaj bi bilo tedaj, ko bi po slovensko zdaj rekli Rudolfov Gradec? Eno ali drugo. Da je bila najstarja cerkev novomeška cerkev sv. Antona v gojzdu (S. Anton im Walde), je drugod znano; samo, žali Bog! je tista cerkev, po navadi klicana sv. Florjana (ker je stranska kapelica temu svetniku bila posvečena), zdaj shramba za sol in za tergovske koče. Vredno bi bilo ponoviti tudi ta stari spominek.

Pri tej priložnosti naj opomnim tudi druzega slovenskega kraja, kterega ime se je v novejših časih spremenilo, ali prav za prav pokvarilo. To je Postojna, po nemško Adelsberg, in to ne toliko zavoljo slovenskega imena, temuč po starih spričbah. V starih akvilejskih rokopisih se namreč že leta 1136 naj pred nahaja ime Ariperch, po tem Arisperch, Arensperch, to je, po sedanji nemščini Aarsberg (Aar, postojna), in ravno toliko, kot Adlersberg. Valvasor piše, da pravo ime tega terga bi moglo biti Adlersberg, pa ne pove, kako in kdaj se je beseda spremenila. Ime Arisperch se bere še leta 1300, ime Arensperch še leta 1375; kdaj pa se je začelo ime Adlersberg in Adelsberg, to bi mogle povedati novejše listine, ki pa, ne vem, kje bi bile.

Hicinger.

Iz Ljubljane. Tistega skrivnostnega kamna, ki je pod krilom učene družbe pariške prišel za „demanta“ v Ljubljano, in kteremu so se od nekterih strani podtikovale sila čudne naklepe, je sedaj — konec! Ker so „Novice“ dosihmal povedale celo zgodovino tega kamna, naj povejo še konec njegov. Nezadovoljen s razsodbo dunajsko, da kamen ta ni demant, ampak le topas, se je lastnik njegov, major Dupoisat, podal čez Videm v Benetke. Tù je zadel na nekega juvelirja, ki je bil z več drugimi juvelirji pripravljen, kamen kupiti, ako se pri novi preiskavi za de-

manta poterdi. 13. dan t. m. so pod posebno mašino, s kterimi skušajo terdobo dragih kamnov, djali tudi ta kamen, — al te stiske ni prestal: sterl se je na dva kosca, in tako je bila dunajska razsodba tako očitno poterjena, da je Dupoisat hipoma zbežal in je zvečer — v morje skočil, pa so ga oteli in v bolnišnico nesli, kjer ga imajo sedaj zdravega sicer, pa zapertega. Kaj se bo dalje ž njim zgodilo, bomo že zvedili, kadar bo na dan prišlo: zakaj se je hotel ob življenje pripraviti. Mogoče je to iz dveh vzrokov, ktera si vsak sam lahko misli. Čudno je sedaj le to, da sta — kakor iz verjetnih pisem od 18. t. m. vemo — una dva Francoza in Dupoisatova tovarša Boillot in Leduc v saboto iz Pariza v Benetke prišla. Kako se bo ta klopčič za vse te tri tam razmotal, se sedaj še ne vé. To pa se sliši, da tisti dnarji, ki so bili od drugih straní za mnoge preiskave in pota potrošeni, bi se morebiti utegnili popolnoma poverniti iz prodanih dveh podob, ki ste lastnina Dupoisatova, in ktere, če ste res izdelk slavnega malarja Murilla in Van Dyka, bi utegnile veliko vredne biti. Da bi pač to upanje se ne potopilo v morji, kakor se je potopiti hotel sam nju lastnik, bo želel vsak, kdor ne želi škode nobenemu kupcu, če se včasih tudi prezaupno poda v kupčijo. — Ravno smo slišali, da namesto dosluženega gosp. Šlaker-ja je gosp. Korl Legat, sedaj vodja idrijske šole, za vodja ljubljanskih šol izvoljen.

Novičar iz raznih krajev.

Iz Dunaja. Velika žalost je zadela cesarsko rodovino. Njih c. kr. visokost, nadvojvodnja Margareta, gospá mlajšega cesarjevega brata, nadvojvoda Karola Ljudovika, poglavarja tiroljske dežele, je umerla v noči med 15. in 16. t. m. v Monci za mačuhom v 19. letu starosti. (Sinoč ob šestih so imeli truplo po železnici skozi Ljubljano na Dunaj peljati).

— Dunajsko-teržaška železnica je neki privatni družbi te dni bila prodana. Deržava se je s tem, da je to železnico prodala, poslednjih dveh železnic znebila, ki jih je še v svojem posestvu imela, in s tem je še več prašanj rešenih ali vsaj nadjati se je, da bodo posihmal rešene, ktere zadevajo občenje južnih kronovin. Izhodna, koroška, tiroljska in horvaška železnica stopijo bolj na dan in v rokah premožnih družb se bodo s časom dodelale. Kronovine, ktere železnic tako zlo potrebujejo, ktere pa zavoljo premalo rejenih mošnic niso mogle nič začeti, pridejo tako do gotovega posestva železnic.

— Po cesarskem dovoljenji naj se od tistega premoženja, ki ga zeti ali snahe od moževih ali ženinih staršev, ali pasterk in pasterka od mačehe ali očma poberajo ali ki se na-nje prepiše, ravno tolika davšina (štibra) tirja kakor pri dedšinah ali prepisih med stariši in njih pravimi otroci.

— „Serbske Novine“, ktere izhajajo v Belem gradu, so v celem cesarstvu prepovedane.

Iz gornjega Ogerskega. Ker se ljudje tukaj zlo bojé, da bo to leto zlo sena manjkalo, so — kakor „Gosp. list“ piše — prodajali na sejmu v Tokaji krave po 4 gold., konje po 6 gold.

Iz Černe gore. „W. Ztg.“ piše iz Dobrovnika, da je prejel knez Danilo precej dnarjev. Tako mu je poslal neki te dni ruski konzul v Terstu več tavžent cekinov in nek francozk stotnik pa 60 tavž. frankov v zlatu v Cetinje.

Iz Rusije. Zavoljo obletnice carovega kronanja so obhajali 7. t. m. v Rusii mnogotere slovesnosti. Ta dan je bil car v Moskvi.

— „Čas“ piše, da stojí preredba kmetijskih razmer v Rusii na slabih nogah. Plemstvo hoče pri starem ostati; mnogo posestnikov beží v mesta, ker se bojí, da bi kmetje nepokoja ne delali, da bi se pa dosedanje razmere predelale, v to pa vendar nečejo dovoliti. Tudi v Volhinii, Podolii in Ukrajni se neče ta reč nič kaj odsedati.

Iz Italije. Povsod imamo mir v Evropi, samo neprestano merzenje med napolitansko in francozko pa angležko vlado ne dá brez nekake skerbnosti v prihodne čase pogledovati. Skoraj bo že dve leti, kar so diplomati teh dežel spregli in nihče še ne more reči, kadaj si bodo zopet prijazno podali roke. Francozka in angležka vlada ste dale, kakor zvemo iz Napola, ondašni vladi svoje poslednje pogoje na znanje, s kterimi se hočete z njo sprijazniti. Ti pogoji so neki: da napolitanski kralj razpustí sedanje ministerstvo in sostavi novo iz mož, kterih umnost in dobra volja ste porok; da vpelje ugodno upravo; da prenaredí deržavno svetovavstvo tako, da bo nehala opora vsemogočnosti ministrov. Zvest svojemu dosedanjemu ravnanju je odgovoril kralj, da tudi teh pogojev ne more spolniti, ker se ne skladajo z njegovo častjo in svobodnostjo. Po takem je bila tudi poslednja skušnja sprave brez uspeha, in kakoršne so rečí zdaj, se ni nadjati, da bodo Francozi in Angleži berž zopet pri volji, drugo poskušnjo storiti.

Iz Nemškega. V Draždanih kažejo za dnar jelena 8 let starega, ki ni večji kakor le 6 pavcov. Kaj takega se res redko vidi.

Iz Francozkega. Francozka vlada bo razdelila pôljske čuvaje po vojaško v brigade. Prihodnje se bodo jemali za pôljske čuvaje samo dosluženi vojaki, kteri bodo o času miru pomagači žandarmerije, o času vojske pa zerno černe vojske. Imeli bodo vojaško obleko, prejemali ustanovljeno plačo in pisali kot priseženi ljudjé pri gojzdnih in poljskih pregreških zapisnike ali protokole. Plačevale jih bodo srenje, če so pa te premalo premožne, deržava. Dva razreda poljskih čuvajev bota; eni bodo imeli po 400, drugi pa po 500 frankov v letu. V manjših srenjah bo poljski čuvaj ob enem tudi policijski komisár.

Iz Moldove in Valahije. Dopisi iz Bukaresta in Jasija pripovedujejo, da se ondi že močno pripravljajo k volitvam gospodarjev in divanov. Volivci so dvoji: pervni in neposrednji. Uni bodo volili té, ti pa gospodarja.

Iz Turškega. Varčnost je zdaj geslo, ktero derží Sultan krepko v rokah in poslednji čas je dobilo čez 100 kučarjev in druzih služabnikov v Sultanovih konjskih hlevih slovo. Sultan se obnaša pa v vsakem ozeru ojstro in krepko. Ni davno, kar so izsledili zaroto, ktera je bila zoper njega osnovana, da bi prišel njegov brat Abdul Azis na turški prestol. V to zaroto je bilo več ministrov tudi zapletenih, kterih nekteri so bili celo njegovi svaki in zéti. Da so prišli ob svojo službo, si je lahko misliti. Znamenito pa je, kar jim je Sultan rekel: „Prizanesti znam, pa tudi ugonobiti.“ Obnašali so se pa zarotniki že tako prešírno in prederzno, da so mogli poslanci evropejskih vlad na noge stopiti.

Iz Afrike. Iz Egipta. Kuga je unela hud prepir med zdravniki. Francozi in Nemci (namreč zdravniki) se silno pričkajo. Uni terdijo, da so zboleli nekteri ljudje za kugo, Nemci pa ne dajo to nikakor veljati. Vès svet je zavoljo tega v neprilikah in v Terstu morajo ostati v kvaranteni 15 dní ljudjé, kteri pridejo iz Egipta! Ljudjé si v ušesa šeptajo, da je vso kugo politika skuhala, da bi Angleži čez Egipt ne pošiljali vojakov v Indijo!

— Iz Tunisa. Pisma iz mesta Bengazi naznanjajo, da kuge v tem mestu še vedno ni konec; po 7 do 8 ljudí umerje še vsaki dan za njó. Prebivavcov, kterih je imelo mesto pred čez 10 tavžent, je ostalo komaj še 2000.

Odgornivo vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.